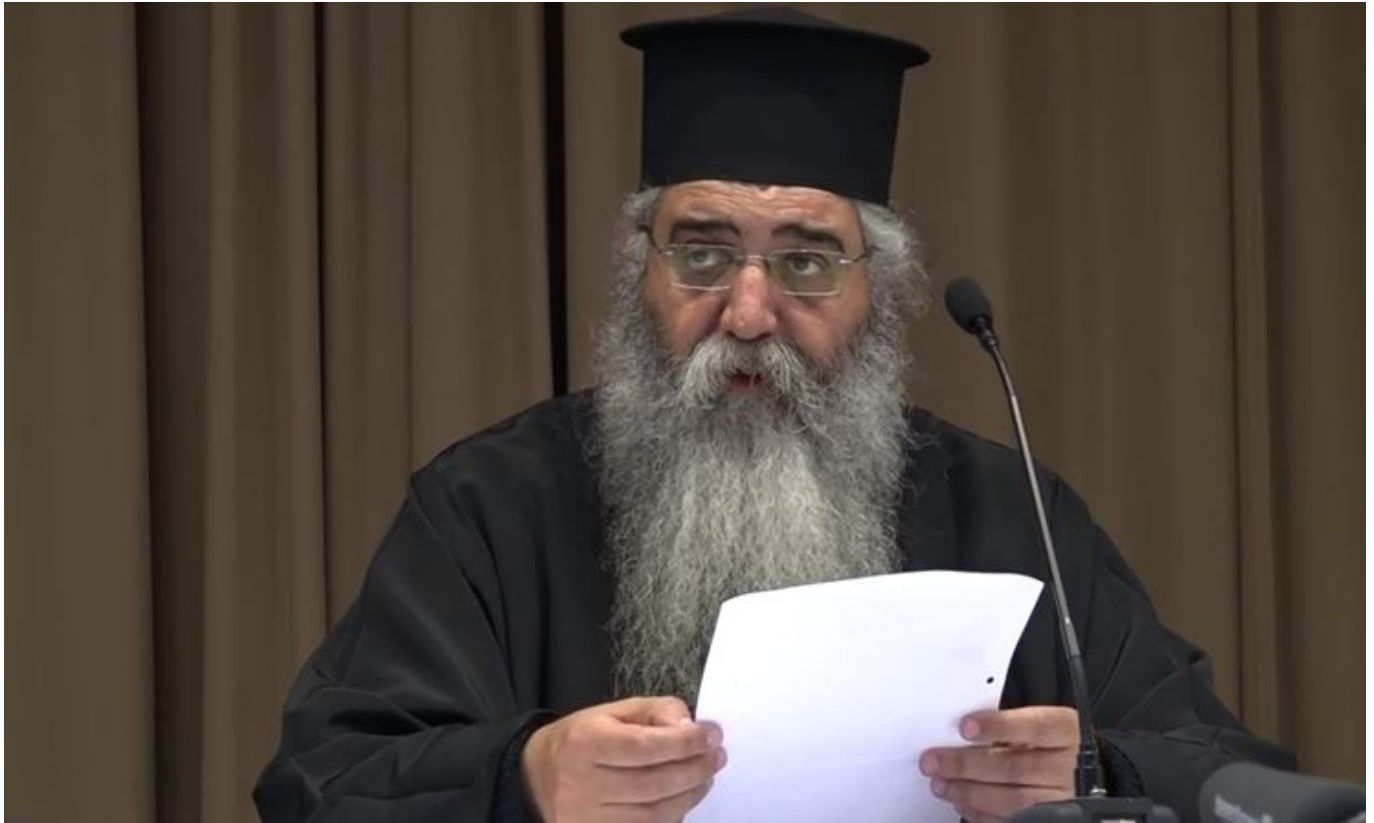

Η αγωγή των σημερινών παιδιών και η παιδαγωγική της Ορθοδοξίας

[Εκκλησία της Κύπρου](#) / [Ι.Μ. Μόρφου](#)

Του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου

Ο προβληματισμός γύρω από την αγωγή και τη διαπαιδαγώγηση τῶν παιδιῶν ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον πολυσυζητημένα θέματα στὸν σύγχρονο δυτικὸ κόσμο. Καί, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Κύπρος ἀποτελοῦν κομμάτι τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, ἀλλὰ μὲ πολλές εὐαισθησίες τῆς Ἀνατολῆς, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἐξαιρεθοῦν ἀπὸ τὸν προβληματισμὸ αὐτό.

Ἄλλωστε δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες τῆς κύησης τοῦ παιδιοῦ, πολλοὶ γονεῖς ἀρχίζουν νὰ προβληματίζονται γιὰ τὴν αγωγή πού θὰ πρέπει νὰ δώσουν στὰ παιδιά τους καὶ ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἀναζητοῦν βοήθεια καὶ συμβουλές, εἴτε ἀπὸ διάφορα βιβλία, εἴτε ἀπὸ διάφορους εἰδικούς.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτούς, τὸ ὅλο αὐτὸ θέμα χρειάζεται μία ὀρθὴ ποιμαντικὴ ἀντιμετώπιση ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, μὲ πολλὴ σοβαρότητα καὶ ὠριμότητα. Κι ἀσφαλῶς ἡ ποιμαντικὴ αὐτὴ πρέπει νὰ φιλτράρεται μέσα ἀπὸ τὴν ἁγιοπνευματικὴ Ὁρθόδοξη πατερικὴ παράδοση καὶ τὴ σωστικὴ παιδαγωγικὴ τῆς Ὁρθόδοξου

Ἐκκλησίας, πὺ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν σχολεῖο ἀγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τὸ λέω αὐτό, διότι ἡ ὀπτική αὐτὴ ἀπουσιάζει δραματικὰ ἀπὸ τῆ σκέψης τῶν μεγάλων παιδαγωγῶν τοῦ σύγχρονου κόσμου, γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι Ὁρθόδοξοι καί, ὡς ἐκ τούτου, ἔχουν παντελὴ ἄγνοια τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπιπλέον, θὰ πρέπει ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι νὰ κατανοήσουμε ἐπαρκῶς ὅτι ἐδῶ καὶ αἰῶνες στὸν Δυτικὸ κόσμον ἡ ἐπικρατοῦσα ἄποψη πὺ διαμορφώνει τὴν ἀντίληψη τοῦ ἀνθρώπου γύρω ἀπὸ τὸν κόσμον πὺ τὸν περιβάλλει, τὴ δημιουργία καὶ τὴ σχέση του μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπό του εἶναι ἡ δύναμη τῆς ἀνθρώπινης γνώσης καὶ ὄχι ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως γνώσης.

Στὴν Ὁρθόδοξη ψυχοθεραπεία ὑπάρχει ἄλλος τρόπος γνώσης. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο ἀποκαλύπτει τὴ γνώση, ἀφοῦ προηγουμένως ὁ νοῦς ἀποκτήσει γρήγορη μετάνοια, καθαρίζει τὴν καρδιά του, τὴ φωτίζει καὶ τὴν ἀγιάζει. Φτάνει ὁ ἄνθρωπος στὸ σημεῖο νὰ ἀκροᾶται, νὰ ἀκούει τὸν Χριστὸ στὴν καρδιά του νὰ συνομιλεῖ μαζί του πολλές φορές σὰν νὰ εἶναι γνήσιος φίλος Του: «ὁμιλεῖς αὐτοῖς πολλάκις, ὡς περ φίλοις σου γνησίοις»¹ (ὁμιλεῖς μ' αὐτοὺς πολλές φορές σὰν νὰ εἶναι πραγματικοὶ Σου φίλοι). Ἐμεῖς οἱ ὑπόλοιποι, πὺ δὲν ἔχουμε τὸν φωτισμὸ τῶν ἀγίων, φροντίζουμε νὰ ὑπακοῦμε σὲ αὐτοὺς πὺ ἔχουν «γρήγορον νοῦν, σώφρονα λογισμὸν, καρδίαν νήφουσαν»². Ὁ Δυτικὸς ἄνθρωπος στοχάζεται μὲ τὴ δύναμη τῆς ἀνθρώπινης σκέψης στὰ περιορισμένα πλαίσια τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου. Ἡ ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία, μέσα ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῶν ἀγίων γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι ἄλλο νοῦς καὶ ἄλλο ἐγκέφαλος. Ἡ ἄγνοια αὐτὴ ὁδηγεῖ σὲ θεολογικὲς καὶ ἐπιστημονικὲς πλάνες. Ὁ Δυτικὸς ἄνθρωπος πορεύεται μέχρι σήμερον μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι «ἡ γνώση εἶναι δύναμη, καὶ ἡ ἐπιστήμη εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος νὰ κατακτηθεῖ ἡ γνώση....» (Φράνσις Μπέικον) καὶ ὅτι ἡ σκέψη εἶναι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἔγραψε ὁ Καρτέσιος: «*Cogito ergo sum*» (Σκέφτομαι, ἄρα ὑπάρχω).

Διαποτισμένος λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τῆς Δύσης ἀπὸ τὴν ἀντίληψη ὅτι ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη καὶ γνώση, ὑπέπεσε στὴν πλάνη νὰ διαχωρίσει τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ σῶμα, θεωρώντας ὅτι ἡ γνώση εἶναι τὸ φῶς, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Πατέρες καὶ ἀγίους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας πὺ λεν ὅτι τὸ φῶς εἶναι γνώση, πὺ ἀνακεφαλαιώνει ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος (10ος αἰ.), λέγοντας ὅτι «**Ἡ γνώσις οὐκ ἔστι τὸ φῶς, ἀλλὰ τὸ φῶς ἡ γνώσις ὑπάρχει, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ πάντα**»³ (Ἡ γνώση δὲν εἶναι τὸ φῶς, ἀλλὰ τὸ φῶς εἶναι ἡ γνώση, ἐπειδὴ μέσα στὸ φῶς καὶ μὲ τὸ φῶς καὶ ἀπὸ τὸ φῶς προέρχονται τὰ πάντα⁴). Καὶ **τὸ φῶς εἶναι ὁ Χριστὸς** καὶ ὄχι ὁ περιορισμένος καὶ ἀφώτιστος ἐγκέφαλος τοῦ ἀνθρώπου, πὺ ὅσες πληροφορίες καὶ ὅσες γνώσεις καὶ ἂν λάβει στὸν παρόντα αἰῶνα, θὰ παραμένει στὸ σκοτάδι τῆς ἀγνωσίας, ἐὰν δὲν φωτιστεῖ μὲ τὴν ἀληθινὴ γνώση τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν στὸν Δυτικὸ κόσμο

Ἐπὶ τοῦ θέματος τώρα. Ἄν κανεὶς θελήσει νὰ ἐρευνήσῃ ἐμβριθέστερα τὴ βιβλιογραφία καὶ τὶς δημοσιεύσεις γύρω ἀπὸ τὸ θέμα ποὺ ἀναπτύσσουμε ἀπόψε, θὰ πρέπει νὰ ἀναλώσῃ μερικὰ χρόνια ἀπὸ τὴ ζωὴ του, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἔρευνά του θὰ εἶναι ἐλλιπής. Καὶ τοῦτο, γιατί κυκλοφοροῦν χιλιάδες βιβλία, χιλιάδες ἄρθρα, ἀμέτρητες ἀνακοινώσεις, μελέτες, στατιστικές, ἔρευνες, πρακτικὰ συνεδρίων καὶ ἄλλα πολλὰ σπουδάγματα ἀπὸ παιδαγωγούς, ψυχολόγους, κοινωνιολόγους, ἐκπαιδευτικούς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἀνειδίκευτους συγγραφεῖς, γεγονὸς ποὺ καθιστᾷ πάρα πολὺ δύσκολο τὸ ἔργο τῆς παρακολούθησης ὅλων αὐτῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ βιβλία ὅχι μόνο δὲν ἀποτελοῦν ὁποιαδήποτε συμβολὴ στὴν παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, ἀλλ' εἶναι καὶ ἐπικίνδυνα, ἀφοῦ λειτουργοῦν ὡς συνταγολόγια ἀφελῶν συμβουλῶν.

Βεβαίως, ὑπάρχουν ἀξιόλογες ἐκδόσεις ἱκανῶν παιδαγωγῶν, ποὺ σ' ἓνα βαθμὸ βοηθοῦν σὲ πρακτικὸ ἐπίπεδο. Ὅμως κι αὐτὲς δὲν ἐπαρκοῦν ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, γιατί ὁποιαδήποτε πραγμάτευση ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ συμπεριφορὰ, θὰ παραμένει λειψὴ ἔαν καὶ ἐφόσον δὲν φιλτράρεται μέσα ἀπὸ τὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπό του, ὅπως τὴ διδάσκει ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ ἀνθρωπολογία, ὅπως ἀποτυπώνεται μέσα ἀπὸ τὴ θεραπευτικὴ ἀγωγή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι στὸ σύνολό τους οἱ ξένοι παιδαγωγοί, ἀλλὰ καὶ ἡ πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων παιδαγωγῶν, παραβλέπουν προκλητικὰ τὴν παιδαγωγικὴ τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ἀπὸ ἄγνοια, εἴτε ἀπὸ ἀδιαφορία, εἴτε ἀπὸ ἀπιστία, εἴτε ἀπὸ τὴ λανθάνουσα ἀντίληψη ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἓνας θεσμός, ἓνα καθίδρυμα θρησκευτικῶν ὑπηρεσιῶν, γι' αὐτὸ δὲν τῆς πέφτει λόγος γιὰ ὅσα ἀπασχολοῦν τὴν εὐρύτερη κοινωνία. Εἰδικώτερα γιὰ τὸ θέμα τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διαπαιδαγώγησης τῶν παιδιῶν, πολλοὶ θεωροῦν ἀναχρονισμὸ καὶ συντηρητισμὸ ὅτι τὸ κράτος ἐπιτρέπει στὴν Ἐκκλησία νὰ ἔχει ἄποψη γιὰ τὴν παιδεία. Ἴσως ἐδῶ νὰ εὐθύνεται διαχρονικὰ καὶ ἡ ἱεραρχία τῆς διοικουμένης Ἐκκλησίας, ποὺ ἡ παρέμβασή της σὲ θέματα παιδείας καὶ ὅχι ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ λαμβάνει χώρα ἀργά, ὅταν ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὰ νέα ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα τῆς τάδε ἢ τῆς ἄλλης κυβέρνησης ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὰ ἐθνικο-θρησκευτικὰ ἰδεώδη καὶ ἐμπεριέχουν τὸν κίνδυνο τοῦ «ἀφελληνισμοῦ» καὶ τῆς διαστρέβλωσης τῆς ἱστορίας. Ἄντ' αὐτῆς τῆς καταγγελτικοῦ τύπου παρέμβασης, θὰ ἦταν προτιμητέα μιὰ δυναμικώτερη παρέμβαση πρωτίστως περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς πιστοὺς καὶ γενικότερα στὴν εὐρύτερη κοινωνία, ποὺ νὰ στηρίζεται στὴν παιδαγωγικὴ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τῶν παλαιῶν δηλαδὴ μεγάλων Πατέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν σύγχρονων ἁγίων τοῦ 20οῦ αἰῶνος, Νεκταρίου ἐπισκόπου Πενταπόλεως, Πορφυρίου τοῦ

Καυσοκαλυβίτου, Παϊσίου τοῦ Ἀγιορείτου, Ἰακώβου τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ κ.ἄ.

Ἡ ὡς ἄνω ἀτονικὴ ἐνασχόληση τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴ δημιουργία τῆς ἐσφαλμένης εἰκόνας μέσα στὸν λαὸ καί, εἰδικώτερα, μέσα στοὺς ἐπαγγελματίες παιδαγωγοὺς καὶ δασκάλους, ὅτι ἡ διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα τῶν παιδιῶν εἶναι ὑπόθεση τῆς ἐκάστοτε κυβέρνησης καὶ τῶν διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων ποὺ μᾶς ἔρχονται ὡς ὁδηγίες —τὶς περισσότερες φορὲς ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση—, τὰ ὁποῖα στηρίζονται στὴ σκέψη τῶν διαφόρων παιδαγωγῶν τῆς Δύσης καὶ ὄχι τῶν Θεοφόρων ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ παιδαγωγικὰ προγράμματα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας

Θὰ φέρω ἐδῶ ἓνα θλιβερὸ παράδειγμα ἀπὸ τὸ δικό μας Ὑπουργεῖο Παιδείας (Κύπρου). Εἴμαστε ὅλοι μάρτυρες, ἰδιαίτερος οἱ ἐκπαιδευτικοί, ὅτι συχνὰ πυκνά, ἀναλόγως μὲ τὸ ποιά κυβέρνηση εἶναι στὴν ἐξουσία, ἔχουμε καὶ τὶς ἀνάλογες διαμάχες, ἀντεγκλήσεις καὶ ἀμφισβητήσεις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ποὺ ἐφαρμόζει. Ἐὰν ἡ κυβέρνηση εἶναι τῆς ἀριστερᾶς, τὴν κατηγοροῦν οἱ δεξιοὶ ὅτι ἐφαρμόζει ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα ποὺ στόχο ἔχουν τὸν ἀφελληνισμό τῶν παιδιῶν καὶ τὴν ἀμφισβήτηση τῆς ἐλληνοκεντρικῆς μας παιδείας. Ἐὰν ἡ κυβέρνηση εἶναι τῆς δεξιᾶς, οἱ ἀριστεροὶ τὴν κατηγοροῦν ὅτι προάγει καὶ προωθεῖ τὸν ἐθνικισμό εἰς βάρος τοῦ κυπροκεντρισμοῦ. Καί, ἐνῶ ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν, δὲν τολμᾷ ἓνας ἐπίσκοπος, ἓνας παπᾶς, ἓνας παιδαγωγὸς νὰ πεῖ· «συγγνώμη, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ τόπος, ἐδῶ καὶ δύο χιλιάδες χρόνια εἶναι Ὁρθόδοξος καὶ ἐλληνικὸς καὶ ὁ λαὸς οὐδέποτε ἔχει μπεῖ στὸ δίλημμα νὰ διαλέξει μεταξὺ ἀριστερᾶς καὶ δεξιᾶς ἀναφορικὰ πρὸς τὴν παιδεία του». Παρὰ ταῦτα, ὅλοι ἐμεῖς παρακολουθοῦμε ἀπὸ μακριὰ νὰ ἀλλάζουν συνεχῶς τὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα, νὰ παρεμβαίνουν οἱ κομματικοὶ μηχανισμοί, οἱ συνδικαλιστὲς καὶ ἄλλοι τόσοι ἐξωγενεῖς παράγοντες καί, λίγο πολὺ, τὰ παιδιά μας νὰ εἶναι τὰ πειραματόζωα τοῦ κάθε κομματικοῦ μηχανισμοῦ. Καὶ μετὰ ἀποροῦμε καὶ λέμε, γιατί οἱ νέες γενιὲς νὰ τραυλίζουν τὰ ἐλληνικά, γιατί νὰ στεροῦνται τῆς κριτικῆς σκέψης καὶ τῆς διάκρισης μεταξὺ ὠφελίμου καὶ βλαβεροῦ. Αὐτὸ ὅμως συμβαίνει γιατί τὰ παιδιά μας δὲν ξέρουν νὰ προσευχηθοῦν, γιατί δὲν μποροῦν νὰ συγχωρέσουν, γιατί ἔμαθαν ὅλο νὰ θέλουν νὰ παίρνουν καὶ νὰ μὴ δίνουν, γιατί δύσκολα δημιουργοῦν ὑγιεῖς σχέσεις, γιατί ἀργοῦν νὰ ὠριμάσουν, γιατί, γιατί, γιατί... Νὰ γιατί καὶ τόσα διαζύγια... Καὶ γιατί τόσες ἐκτρώσεις... Ἀλλ' ὅταν ἓναν ἄνθρωπο δὲν τὸν ἔχουμε μάθει νὰ συγχωρᾷ, νὰ ἀνέχεται, νὰ ὑπομένει, νὰ μετανοεῖ, νὰ προσεύχεται καὶ νὰ μιλᾷ μὲ τὸν Θεό του, νὰ γνωρίζει τὰ οὐσιώδη καὶ βασικὰ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεώς μας καί, κυρίως, νὰ γνωρίζει ὅτι γνώση εἶναι τὸ Φῶς τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι ἡ γνώση φῶς, πῶς θὰ ἔχει μιὰ μετρημένη καὶ σοβαρὴ πορεία μέσα στὴ ζωὴ του, χωρὶς ἀνταγωνισμούς, διαμάχες, ἔχθρες, φθόνους, κακία; Πῶς νὰ μὴν ἀπελπίζεται, ὅταν

βλέπει νὰ ἀποτυγχάνουν οἱ στόχοι του; Πῶς νὰ μὴν παραιτεῖται ἀπὸ τὴ ζωὴ, ὅταν κάτι πάει στραβά, καὶ νὰ τοῦ φταῖνε ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του; Πῶς νὰ μὴ βλέπει τὸν ἄλλον ἀνταγωνιστικά, σὰν ξένο καὶ ἐχθρὸ καὶ ὅχι σὰν συνάνθρωπό του, σὰν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ; Ἐπιπρόσθετα, ὅλα αὐτά, ἐκούσια ἢ ἀκούσια, ἐνισχύονται καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς γονεῖς πού, ἐνῶ παραπονιοῦνται γιὰ τὸ ἐπίπεδο τῆς μόρφωσης στὰ σχολεῖα μας, δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι αὐτό, ἀλλὰ πρωτίστως εἶναι πνευματικὸ καὶ ὅτι ἡ μόνη θεραπεία τῆς κοινωνίας εἶναι ἡ μετάνοια καὶ ἡ στροφὴ τῆς πρὸς τὸν Θεό.

Αἰσθάνομαι, ὅτι σιγὰ σιγὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμο ἄρχισε νὰ ὑλοποιεῖται ἓνα παγκόσμιο ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, πὺ ἐτοιμάζει ἀνθρώπους ἀριθμοὺς, μηχανάκια-ρομπὸτ χωρὶς κρίση καὶ διάκριση, ἐτοιμοὺς γιὰ κατακτήσεις χωρὶς φραγμούς, προϋποθέσεις καὶ ἀναστολές. Ἀνθρώπους ἐγωιστές, πὺ ἡ μόνη τους ἔγνοια θὰ εἶναι πῶς νὰ γίνεῖ τὸ θέλημά τους. Ἀνθρώπους ὑλιστές, πὺ εὐτυχία γι' αὐτοὺς θὰ σημαίνει φιλαυτία, φιληδονία καὶ φιλαργυρία. Ἀνθρώπους, πὺ θὰ ὑπακοῦνε στὰ κελεύσματα τῆς νέας ἐποχῆς, τῆς νέας εἰδωλολατρίας καὶ θὰ ἔλκονται ἀπ' αὐτά, τὶς σαρκικὲς ἀπολαύσεις, τὴ βία καὶ τὴ μαγεία. Ἀνθρώπους ἐτοιμοὺς νὰ εἰσχωρήσουν στὴ Νέα Τάξη Πραγμάτων, πὺ ἐτοιμάζει μιὰ παγκόσμια πολιτικοοικονομικὴ κυβέρνησις μὲ ἓνα κυβερνήτη καὶ μιὰ παγκόσμια θρησκεία, πὺ θὰ ἐνώσει ὅλες τὶς ὑπάρχουσες θρησκείες, φτάνει νὰ ἀπολαμβάνουν τὴν προσωρινότητά τους ἀδιαφορώντας γιὰ τὸν ἄλλον. Καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ συμβαίνουν, γιὰτὶ ὁ διάβολος διὰ τῶν ἐωσφορικῶν τοῦ ἀνθρώπου θέλει νὰ ἐπιβάλεῖ στὸν κάθε ἄνθρωπο ὅτι ὁ ἴδιος μπορεῖ νὰ γίνεῖ θεὸς καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη τὸν ἓνα καὶ μοναδικὸ Τριαδικὸ Θεὸ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως...

Πιθανὸν ὅλα αὐτὰ νὰ ἀκούγονται περίεργα καὶ ἐξωπραγματικά, ἀλλὰ βλέπουμε ξεκάθαρα ὅτι τὸ ἐκπαιδευτικὸ μας σύστημα καὶ ἡ κομματοκρατία ἀποδέχονται ἄνευ ὅρων τὴν παγκόσμια Νέα Τάξη Πραγμάτων καὶ δὲν ἐπιτρέπουν νὰ βγεῖ πρὸς τὰ ἔξω μιὰ ἄλλη ἀγωγή, ἡ ὁποία νὰ εἶναι Ὁρθόδοξη καὶ ἐλληνικὴ καί, τὸ κυριώτερο, νὰ εἶναι θεανθρώπινη.

Μιὰ θεανθρώπινη ἀγωγή

Ἄρα, θὰ πρέπει ἡ ἔγνοια μας νὰ εἶναι πῶς θὰ δώσουμε μιὰ θεανθρώπινη ἀγωγή στὰ παιδιὰ μας, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ χαίρονται αὐτὴ τὴ ζωὴ καὶ ταυτόχρονα νὰ αἰσθάνονται ὅτι εἶναι πολῖτες μιᾶς ἄλλης ζωῆς, τῆς εὐλογημένης βασιλείας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπέραντους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἐπομένως, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μιᾶ γιὰ ἀγωγή τῶν παιδιῶν μόνο μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα μιᾶς ἀνθρωποκεντρικῆς παιδείας, ἀφήνοντας στὴν ἄκρην τὴν ψυχοσωματικὴ ὄντοτητα τοῦ παιδιοῦ, πὺ εἶναι ἅμεσα συνδεδεμένη μὲ τὸν Δημιουργό του, τὸν Τριαδικὸ Θεό. Καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ ἔχουν

μιλήσει σὲ γονεῖς καὶ σὲ διάφορους συνδέσμους γονέων, ψυχολόγοι, ψυχαναλυτές, ψυχίατροι, κοινωνιολόγοι, παιδαγωγοὶ κ.ἄ., ἀκοῦστε καὶ ἕναν “ἀδέσποτο” Δεσπότη τί διδάχτηκε ἀπὸ κάποιους ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ.

Οἱ πρῶτοι μου παιδαγωγοί, ὅπως πιστεύω καὶ τοῦ καθενὸς ἀπὸ σᾶς, ὑπῆρξαν οἱ γονεῖς μου. Στὰ χρόνια τῆς ἐφηβείας —κατὰ τὸ σύνηθες— ξεστράτισα λίγο ἀπὸ τὴν παιδαγωγία τῶν γονέων μου, νομιζόμενος ὅτι θὰ βρῶ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς στὴν πολιτικοποίηση καὶ στὸν πολιτισμό, τὰ δύο κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ λεγόμενου «σκεπτόμενου» ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς. Ἀλλά, ὅταν πῆγα στὴν Ἑλλάδα γιὰ σπουδές, ξαφνικὰ ἀνακαλύπτω τὴ σύγχρονη ἀγιότητα, ἀνακαλύπτω ὅτι καὶ σήμερα ὑπάρχουν ἅγιοι, ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν ἀπὸ τὰ τώρα μιὰ ἄλλη μεγαλύτερη καὶ πολὺ καλύτερη ζωὴ ἀπὸ αὐτὴ ποὺ ζοῦμε τώρα. Αὐτὸ ἦτανε μία φοβερὴ ἀνακάλυψη καὶ ἀποκάλυψη γιὰ μένα, πολὺ μεγαλύτερη καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς τάχα εὑρεσης τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ τὸν Κολόμβο!

Αὐτοί, λοιπόν, οἱ ἅγιοι Πατέρες καὶ οἱ ἅγιες Μητέρες, μὲ βοήθησαν προσωπικὰ νὰ ἀντιληφθῶ ποιά ἀγωγή χρειάζομαι σὰν ἄνθρωπος ποὺ κουβαλᾷ ἕνα σωρὸ πάθη καὶ λάθη γιὰ νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ αὐτά. Μὲ βοήθησαν νὰ καταλάβω πῶς νὰ γιαιτρεύω σιγὰ-σιγὰ τὸν ἑαυτό μου. Καὶ πραγματικὰ ἐκπλάγηκα ὅταν διαπίστωσα πῶς πολλὲς ἀπὸ τὶς πνευματικὲς τοὺς νουθεσίες, εἰδικώτερα αὐτὲς τοῦ ὁσίου Πορφυρίου τοῦ Καυσοκαλυβίτου, ἦταν ἀντίστοιχες μ’ αὐτὲς ποὺ μᾶς ἔλεγε ἡ μάνα μου ἡ Μηλιά. Ἡ μάνα μου, ποὺ φοίτησε μόνο μέχρι τὴ δευτέρα τάξη τοῦ Δημοτικοῦ, ἐπειδὴ ἡ μητέρα της ἡ Μυροφόρα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ σχολεῖο, γιατί ἔπρεπε νὰ πηγαίνουν νὰ κόβουν λινάρι στὸ χωριό μας τὴ Ζώδια, λόγω τοῦ ὅτι ἡ μάνα μου ἦταν ὀρφανὴ καὶ τὸ σπίτι δὲν εἶχε πατέρα. Καὶ τότε ἀποροῦσα καὶ ἔλεγα μέσα μου: «Πῶς γίνεται τὶς συμβουλὲς τοῦ ἁγίου Πορφυρίου νὰ τὶς ξέρει ἡ ἀγράμματη μάνα μου, ποὺ δὲν πῆγε σχολεῖο, δὲν πῆγε πανεπιστήμιο, δὲν ἔμαθε νὰ διαβάζει ἐπαρκῶς καὶ τὸ πρῶτο βιβλίο ποὺ διάβασε συλλαβιστὰ ἦταν τὸ Γεροντικό, ἐπειδὴ εἶχε μεγάλα γράμματα, καὶ ποὺ βρῆκε στὸ μοναστήρι ποὺ ἤμουν;»

Διερωτώμουν λοιπόν, πῶς ἦταν δυνατό αὐτό; Τὰ ἴδια πράγματα ποὺ ἤξερε καὶ δίδασκε ἕνας σύγχρονος ἅγιος, ποὺ ἦταν καὶ ἄριστος παιδαγωγός, νὰ τὰ ξέρει ἡ Μηλιά, ἡ γιαγιά μου ἡ Μυροφόρα, ὁ πατέρας μου ὁ μάστρε-Νικόλας ὁ ἀλετράρης (κατασκευαστὴς ἀρότρων); Τότε κατάλαβα ὅτι πίσω ἀπὸ τὴ Μηλιά, τὴ Μυροφόρα, τὸ μάστρε-Νικόλα, τοὺς ὁσίους Γέροντες Σωφρόνιο τοῦ Ἑσσεξ, Παῖσιο τὸν Ἀγιορείτη καὶ Πορφύριο κρύβεται Ἕνας καὶ ὁ Αὐτός, ποὺ τοὺς φωτίζει καὶ τοὺς ἐμπνέει ὅλους: Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα!

Τὸ φῶς ἐνὸς ἀναπτήρα

Ἐπομένως, ὡς ἐπίσκοπος, ἔχω εὐθύνη ἀπέναντι σ’ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, εἰδικὰ στὸν Γέροντά μου ἅγιο Ἰάκωβο Τσαλίκη τὸν ἐν Εὐβοίᾳ, ποὺ μοῦ ἐμπιστεύθηκαν τὴ

δική τους παιδαγωγική για να τη μοιραστῶ με ἄλλους ἀνθρώπους. Ὅπως μοῦ εἶπε κάποτε ὁ ὄσιος Ἰάκωβος· «Θὰ κληθεῖς, παιδί μου, ὡς Ἐπίσκοπος ποὺ θὰ γίνεις εἰς τὴν Κύπρον, νὰ εἶσαι ἕνας ἀναπτήρας. Καὶ θὰ ἀνάβεις τότε τὸ φῶς ἐνὸς ἀναπτήρα. Ὅχι ἄλλα τίποτε σπουδαῖα πράματα! Δὲν θὰ εἶσαι τίποτα σπουδαῖο. Ἕνας ἀναπτήρας θὰ εἶσαι». Καὶ τὸν ρώτησα τότε· «Καὶ τί νὰ λέω στὸν κόσμον ὅταν γίνω ἐπίσκοπος, Γέροντα;» Μοῦ ἀπάντησε· «Νὰ λὲς ὅ,τι ἄκουσες ἀπὸ τὸν γέρο Πορφύριο· ὅ,τι ἄκουσες ἀπὸ τὸν γέρο Παΐσιο· ὅ,τι ἄκουσες ἀπὸ τὸν γέρο Εὐμένιο τὸν Λεπρό· ὅ,τι ἄκουσες ἀπὸ τὴ μάνα σου τὴ Μηλιὰ καὶ τὴ γιαγιά σου τὴ Μυροφόρα. Ἄν ἄκουσες καὶ ἀπὸ μᾶς ἐδῶ στὸν Ὅσιο Δαβὶδ κάτι καλὸ, πὲς καὶ γιὰ μᾶς τοὺς χαζούς». Ἔτσι μοῦ εἶπε. Καὶ πρόσθεσε· «Θὰ εἶναι τέτοια ἡ σύγχυση τῆς ἐποχῆς, ὅταν φτάσεις ἐσὺ νὰ εἶσαι πενήντα» —τώρα εἶμαι πενήνταἔξι, χάριτι Θεοῦ—, «ποὺ αὐτὸ τὸ λίγο φῶς ποὺ θὰ δείχνεις στοὺς ἀνθρώπους, θὰ τὸ νομίζουν πυρκαγιά. Ὅτι εἶναι πολὺ σπουδαῖο. Ἀλλά, μὴν ὑπερηφανευτεῖς. Αὐτὰ ποὺ θὰ λὲς, θὰ εἶναι τὸ φῶς τὸ δικό μας. Ἐσύ, δὲν ἔχεις φῶς». Ἄρα, αὐτὰ ποὺ θὰ ἀκούσετε, δὲν εἶναι τοῦ Νεόφυτου. Εἶναι τὸ φῶς αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. «Τὸ μόνο», μοῦ λέει, «ποὺ θὰ εἶναι δικό σου, εἶναι τὸ ὅτι θ’ ἀνάβεις τὸν δικό μας ἀναπτήρα». Δηλαδή, ἕνα κλικ πάνω στὸ κουμπὶ τοῦ ἀναπτήρα θὰ εἶναι ἡ δική μου ἡ προσφορὰ...

Ἡ βεβαιότητα τῆς Ἀναστάσεως

Ἄς ἀρχίσουμε λοιπόν, ἀπὸ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο τοῦ Ἑσσεξ, τὸν ὁποῖο γνώρισα λίγο, ἕνα μεγάλο θεολόγο τῆς ἐποχῆς μας. Αὐτὸς ἦταν Ρῶσος στὴν καταγωγή, ἀναδείχθηκε σπουδαῖος ζωγράφος, καὶ κατόπιν, ἀναζητώντας τὴν ἀλήθεια, ἀσχολήθηκε μὲ τὸν διαλογισμό τῶν ἀνατολικῶν θρησκειῶν. Ἦλθε ὅμως σὲ μετάνοια γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς του καὶ πῆγε νὰ μονάσει στὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἐκεῖ

γνώρισε τὸν ἅγιο Σιλουανό, ἔγινε μοναχὸς καὶ ἱερομόναχος καὶ μετὰ, ὅταν ἀρρώστησε, μετέβη γιὰ μικρὸ χρονικὸ διάστημα στὴ Γαλλία, γιὰ νὰ καταλήξει στὴν Ἀγγλία, ὅπου συνέστησε δύο μοναστήρια, ἕνα γυναικεῖο καὶ ἕνα ἀνδρικό, δίπλα-δίπλα. Ἡ γνωριμία καὶ μαθητεία του στὸν ὄσιο Σιλουανὸ καθόρισε τὴ μετέπειτα ζωὴ του, καθὼς ἐκεῖνος τοῦ ἀποκάλυψε τὴν ἀγωγή τῆς ἀγιότητος, πῶς δηλαδὴ ἕνας πιστὸς μπορεῖ νὰ γίνῃ ἅγιος. Στὴν περίπτωση τοῦ Σωφρονίου ἔχουμε ἕνα Γέροντα μὲ μεγάλη ἐγκύκλιο μόρφωση, ποὺ δὲν ἦταν σὰν τοὺς ὁσίους Ἰάκωβο, Παΐσιο καὶ Πορφύριο, ποὺ ἤξεραν μόνο τὰ γράμματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς καλογερικῆς. Σκεφτεῖτε ὅτι ὁ Γέρο Σωφρόνιος τοῦ Ἑσσεξ μελέτησε ὅλους τοὺς ὑπαρξιακοὺς φιλοσόφους τῆς Γαλλίας καὶ ἦταν πιὸ μοντέρνος ἀπὸ τοὺς μοντέρνους τῆς ἐποχῆς του.

Ἀναφορικὰ πρὸς τὸ θέμα τῆς διαπαιδαγώγησης, γράφει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«... Ἐπειδὴ οἱ γυναῖκες τῆς ἐποχῆς μας ἔχασαν τὴν ὑψηλὴ αὐτὴ συνείδηση, ἄρχισαν

νὰ γεννοῦν προπαντὸς κατὰ σάρκα. Τὰ παιδιὰ μας ἔγιναν ἀνίκανα γιὰ τὴν πίστη. Συχνὰ ἀδυνατοῦν νὰ πιστέψουν ὅτι εἶναι εἰκόνα τοῦ Αἰωνίου Θεοῦ. Ἡ μεγαλύτερη ἁμαρτία στὶς ἡμέρες μας ἔγκειται στὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι βυθίστηκαν στὴν ἀπόγνωση καὶ δὲν πιστεύουν πιά στὴν Ἀνάσταση. Ὁ θάνατος τοῦ ἀνθρώπου ἐκλαμβάνεται ἀπ' αὐτοὺς ὡς τελειωτικὸς θάνατος, ὡς ἐκμηδένιση. Ἐνῶ πρέπει νὰ θεωρεῖται ὡς στιγμὴ ἀλλαγῆς τῆς μορφῆς τῆς ὑπάρξεώς μας. Ὡς ἡμέρα γεννήσεώς μας, στὴν ἀνώτερη ζωὴ. Σ' ὁλόκληρο πλεόν τὸ πλήρωμα τῆς ζωῆς ποὺ ἀνήκει στὸν Θεό.

Ἀλήθεια, τὸ Εὐαγγέλιο λέει: “Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον ὃ δὲ ἀπειθὼν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωὴν” (Ἰω. 3,36). “Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι... ὁ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν” (Ἰω. 5,24). “Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα” (Ἰω. 8,51). Παρόμοιες λοιπὸν ἐκφράσεις μποροῦμε νὰ ἀναφέρουμε πολλές.

Γιατὶ ἡ πλειονότητα τῶν ἀνθρώπων ἔχασε τὴν ἱκανότητα νὰ πιστεύει; Δὲν εἶναι ἄραγε ἡ νέα ἀπιστία συνέπεια τῆς εὐρύτερης μορφώσεως, ὅταν αὐτὸ ποὺ λέει ἡ Γραφὴ γίνεται μύθος, ἀπραγματοποιήτο ὄνειρο; Ἡ πίστη, ἡ ἱκανότητα γιὰ τὴν πίστη, δὲν ἐξαρτᾶται πρωτίστως ἀπὸ τὸν βαθμὸ μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου. **Πράγματι παρατηροῦμε ὅτι στὴν ἐποχὴ μας, κατὰ τὴν ὁποία διαδίδεται ἡ μόρφωση, ἡ πίστη ἐλαττώνεται, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε οὐσιαστικὰ νὰ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο·** ὅσο δηλαδὴ πλατύτερες γίνονται οἱ γνώσεις τοῦ ἀνθρώπου, τόσο περισσότερες ἀφορμὲς ἔχει γιὰ νὰ ἀναγνωρίζει τὴ μεγάλη σοφία τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Σὲ τί λοιπὸν συνίσταται ἡ ρίζα τῆς ἀπιστίας;

Πρὶν ἀπ' ὅλα ὀφείλουμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι πρωτίστως ἔργο τῶν γονέων, τῶν πατέρων καὶ τῶν μητέρων. Ἄν οἱ γονεῖς φέρονται πρὸς τὴν πράξη τῆς γεννήσεως τοῦ νέου ἀνθρώπου μὲ σοβαρότητα, μὲ τὴν συνείδηση ὅτι τὸ γεννώμενον βρέφος μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθινὰ υἱὸς ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, **τότε προετοιμάζονται γιὰ τὴν πράξη αὐτὴ ὅχι ὅπως συνήθως γίνεται αὐτό.**

[...] Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἀποτελεῖ πραγματικὸ πρόβλημα γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν προορισμὸ της, εἶναι τὸ πῶς νὰ πείσει τοὺς ἀνθρώπους ὅτι εἶναι ἀληθινὰ τέκνα καὶ θυγατέρες τοῦ αἰωνίου Πατρός, πῶς νὰ δείξει στὸν κόσμον τὴν δυνατότητα μιᾶς ἄλλης ζωῆς, ὁμοίας πρὸς τὴ ζωὴ τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ ἢ τὴ ζωὴ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἁγίων.

Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ φέρει στὸν κόσμον ὅχι μόνο τὴν πίστη στὴν ἀνάσταση, ἀλλὰ καὶ τὴ βεβαιότητα γι' αὐτήν. Τότε περιττεύει ἡ ἀπαίτηση γιὰ ὁποιοσδήποτε ἄλλες ἠθικιστικὲς διδασκαλίες [...]». (Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ (†) Ἀρχιμ. Σωφρονίου, *Τὸ Μυστήριον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς*, Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ

2010).

Όλα αὐτὰ τὰ σπουδαῖα, πὺ καταθέτει ἐδῶ ὁ Γέροντας, καταλήγουν σὲ μία πολὺ σοβαρὴ ἐπισήμανση: Ὅτι σήμερα, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, ὅλοι ἐμεῖς καλούμαστε νὰ πιστέψουμε στὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Ὅτι Αὐτὸς ὁ Χριστὸς πράγματι στὸν Γολγοθᾶ ἔδωσε τὴ μάχη τῶν μαχῶν μὲ τὸν σατανᾶ, μὲ τὴν ἁμαρτία, τὸν θάνατο καὶ νίκησε. Γι' αὐτὸ ψάλλουμε, *«Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας»*. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἓνα πὺ πρέπει νὰ πιστέψουμε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά, μὲ ὅλο μας τὸν νοῦ. Τὸ δεύτερο εἶναι νὰ πιστέψουμε ὅτι θὰ ῥθεῖ μιὰ μέρα, πὺ ὅλοι θὰ βγοῦμε ἀπὸ τοὺς τάφους καὶ θὰ ἀναστηθοῦμε, ὅπως ὁμολογοῦμε στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως· *«Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»*. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνάστασι ἡ δικὴ μας εἶναι ἓνα δόγμα τόσο καίριο πὺ, ἐὰν δὲν τὸ πάρουμε στὰ σοβαρὰ καὶ τὸ πιστέψουμε καὶ τὸ μεταδώσουμε στὰ παιδιὰ μας, δὲν κάναμε τίποτε σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, ὅσες διαλέξεις καὶ νὰ ἀκούσουμε, ὅσες ὁμιλίες καὶ ἂν ποῦμε.

Τὸ παιδὶ κατὰ τὸν ἅγιον Πορφύριον στὶς πρῶτες φάσεις τοῦ βίου του

Τώρα, θὰ γίνω πολὺ συγκεκριμένος μὲ τὸ τί ἔλεγε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἅγιος Πορφύριος, γιὰ τὶς διάφορες φάσεις τῆς πρώιμης ζωῆς τοῦ παιδιοῦ καὶ πόσο ἐπηρεάζεται κατ' αὐτὲς ἀπὸ τὴν πίστη ἢ τὴν ἀπιστία, ἀπὸ τὴν ἀρετὴ ἢ τὴν ἁμαρτία τῶν γονέων του.

Νὰ ἐπισημάνουμε ἀρχικὰ ὅτι οἱ σύγχρονοι ἅγιοι —ὅπως βεβαίως καὶ οἱ παλαιότεροι— ἐλάχιστα μιλοῦν γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν στὸ σχολεῖο καὶ πάρα πολὺ γιὰ τὴν ἀγωγή πὺ λαμβάνουν ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Κι αὐτὸ σὲ ἀντίθεση μ' ἐμᾶς, πὺ μιᾶμε πολὺ περισσότερο γιὰ τὸ σχολεῖο, τὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα, τοὺς δασκάλους, καὶ ἐλάχιστα γιὰ τὸν δικὸ μας ρόλο, εἴτε εἴμαστε γονεῖς, εἴτε εἴμαστε ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο εἶναι σὰν νὰ θέλουμε νὰ ἀποποιηθοῦμε τὴ δικὴ μας παιδαγωγικὴ εὐθύνη, πὺ εἶναι καὶ ἡ πλέον σημαντικὴ, καὶ νὰ τὴ μεταφέρουμε στὶς πλάτες τοῦ ἐκάστοτε ἐκπαιδευτικοῦ ἀπρόσωπου συστήματος.

Θὰ ἀναπτύξω, λοιπόν, τὸ πῶς ὁ ὅσιος Πορφύριος ἀναλύει τὴ σταδιακὴ διαμόρφωση καὶ διάπλασι τῆς προσωπικότητος τοῦ παιδιοῦ κατὰ τὴν πρώιμη φάσι τῆς ζωῆς του, κάτι πὺ ὁ ὅσιος ἀντιλήφθηκε καὶ διατύπωσε μὲ τόση ἐνάργεια, ὅσο ἐλάχιστοι ἄλλοι. Καὶ κατὰ πρῶτον πῶς βλέπει νὰ ἐπηρεάζεται ὁ χαρακτήρας τοῦ παιδιοῦ καὶ κατ' ἐπέκτασι ἡ ἀγωγή του τὴν ὥρα τῆς σύλληψης. Δεύτερον, ποιοὶ παράγοντες ἐπιδρροῦν στὸ παιδὶ καθόλη τὴ διάρκεια τῆς κυοφορίας του. Καί, τρίτον, θὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν περίοδο τοῦ θηλασμοῦ καὶ πόσο εἶναι καθοριστικὴ ὅσον ἀφορᾷ στὴ διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ στὰ χρόνια τῆς ἐφηβείας του. Τέλος, θὰ ἀφιερῶσουμε λίγο χρόνο γιὰ νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ παιδιοῦ στὰ

άμέσως έπόμενα χρόνια, δηλαδή μέχρι τήν ήλικία τών έπτά έτών, ή όποία εΐναι μιὰ σημαντική χρονική στιγμή στη ζωή τοῦ ανθρώπου, άφοῦ, όπως έλεγε ό άγιος Πορφύριος, «μετά τέλειωσε ή υπόθεση». Παρόλο δηλαδή πού επικρατεΐ ή αντίληψη ότι στη σχολική έκπαίδευση ή καί στα Κατηχητικά σχολεία παρέχεται άγωγή στα παιδιά, στην οὐσία εκεί άπλώς ξεδιπλώνεται τὸ παιδί όπως ξεδιπλώνεται ένα μαντήλι. Δηλαδή ξεδιπλώνει όλα αυτά τὰ όποια κληρονόμησε τήν ώρα τής σύλληψης του, τήν περίοδο τής κυοφορίας του, τούς μήνες τοῦ θηλασμοῦ καί τὰ πρῶτα-πρῶτα χρόνια τής ζωής του. Διότι μετά τὰ έπτά του χρόνια στην πραγματικότητα τὸ παιδί εΐναι ήδη διαμορφωμένο.

Σύλληψη τοῦ παιδιοῦ

Ἄς ξεκινήσουμε με τή σύλληψη τοῦ ανθρώπου. Λίγοι ίσως εΐναι οί χριστιανοί πού έχουν αντιληφθεΐ ότι ή Έκκλησία έορτάζει τὸ γεγονός τής σύλληψης, όχι μονάχα τοῦ Κυρίου (Εὐαγγελισμός τής Θεοτόκου), αλλά καί τής Παναγίας μας (9 Δεκεμβρίου) καί τοῦ Τιμίου προδρόμου (23 Σεπτεμβρίου), τών δύο μεγάλων προτύπων ζωής γιά τὸν κάθε άνθρωπο Καί, βεβαίως, μέσα στὸν εύλογημένο από τὸν Θεὸ Γάμο, μέσα στὸ Μυστήριο τοῦ Γάμου, ή συνεύρεση τών συζύγων καί ή έν συνεχεία σύλληψη τοῦ ανθρώπου δέν συνιστᾷ άμαρτωλή πράξη, οὔτε πονηρή, όπως ίσως νομίζουν πολλοί, άλλ' εΐναι μία πράξη εύλογημένη. Αποτελεΐ πραγμάτωση τής έντολής τοῦ Κυρίου, «αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε», καί, τοῦ «ἔσονται οί δύο εἰς σάρκα μίαν». Η ένωση άνδρὸς καί γυναικὸς μέσα στὸν Γάμο έχει ένα στόχο, ένα σκοπό, τήν άγιότητα. Η Δυτική Εὐρώπη τὸν τόσο εύλογημένο τρόπο τής σύλληψης τὸν υποβάθμισε καί τὸν ἔκαμε σεξολογία.

Λέει έν προκειμένω ό άγιος Πορφύριος: «Η ψυχική καί σωματική υγεία τοῦ κάθε παιδιοῦ ξεκινᾷ από τὸν τρόπο της συλλήψεώς του». Ἐπειδὴ εΐναι πολὺ σημαντικό αὐτό, τὸ έπαναλαμβάνω. «Η ψυχική καί σωματική υγεία τοῦ κάθε παιδιοῦ ξεκινᾷ από τὸν τρόπο συλλήψεώς του». Καί, άκοῦστε, τί πρότεινε σχετικά ένας καλόγερος, ένας άσκητής, ένας άγιος στα πνευματικά του τέκνα. Πῶς δηλαδή νὰ συνέρχεται τὸ ζευγάρι. «Πρῶτα», λέει, «δημιουργοῦμε άτμόσφαιρα». Αὐτὸ τὸ λένε καί οί σεξολόγοι καί οί ψυχολόγοι, κάπως βεβαίως διαφορετικά καί ύπονοώντας άλλα. Αλλά, τί άτμόσφαιρα έννοεΐ ό άγιος; «Πρῶτα», λέει, «λιβανίζουμε. Προσεύχονται μαζί ό άνδρας καί ή γυναίκα, διότι δέν μπορεΐ ή σεξουαλικότητα τοῦ ζεύγους νὰ εΐναι ένωση δύο σωμάτων, δηλαδή ένωση κρεάτων μόνο, σαρκική! Εΐναι σχέση βαθιά μυστηριακή. Ἄρα, θὰ πρέπει νὰ δημιουργήσουμε ένα μυστήριο μέσα σ' αὐτή τή σχέση. Λιβανίζουμε καί προσευχόμεθα». **Τὸ θεωροῦσε πάρα πολὺ σημαντικό τὸ ζευγάρι όταν συνέρχεται, νὰ προσεύχεται προηγουμένως, «γιά νὰ εΐναι αὐτή ή σχέση έν Πνεύματι Ἁγίῳ».** Κι αὐτό, έπειδὴ οί άγιοι βλέπουν με τούς πνευματικούς τους όφθαλμούς αὐτὰ πού δέν βλέπουμε έμεΐς, ότι δηλαδή δέν ύπάρχει στιγμή στὸν άνθρωπο πού νὰ μὴν τὸν

έπηρεάζει, είτε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα θετικά, είτε τὰ δαιμονικὰ πνεύματα ἀρνητικά. Δηλαδή, ἂν τὸ ζευγάρι ἐκείνη τὴν ὥρα ποὺ συνέρχεται ἀδιαφορήσει, ἀνεξάρτητα ἂν θὰ κάμει παιδί ἢ ὄχι, καὶ δὲν συνεργαστεῖ μετὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τότε θὰ ἔρθουν τὰ ἄλλα τὰ πνεύματα, τὰ πονηρά, καὶ τότε οὐαὶ καὶ ἀλίμονο τί γίνεται! Στὴν περίπτωση αὐτῇ, τὸ παιδί ποὺ μπορεῖ νὰ προκύψει ἀπὸ τὴν ἔνωση τῶν δύο σωμάτων, θὰ εἶναι ἓνα παιδί ποὺ ἀπὸ τὴν ὥρα τῆς σύλληψής του θὰ εἶναι δέκτης δαιμονικῶν ἐνεργειῶν. Καὶ θὰ τὸ μεγαλώνεις καὶ θὰ λές, «μὰ πῶς βγήκε τοῦτο τὸ παιδί ἔτσι ἰδιότροπο; Ἔτσι νευρικό; Μὲ τέτοιες διαθέσεις; Μὲ τέτοιες ὁρμές;» Ἄν ὁμως φέρεις στὸν νοῦ σου τὴν ὥρα τῆς συλλήψεώς του, τότε, μετὰ τὸν φωτισμὸ τοῦ Θεοῦ θὰ ἀντιληφθεῖς ὅτι ἐσὺ εἶσαι ὁ αἴτιος, γιὰ νὰ βγεῖ ἔτσι τὸ παιδί.

«Λιβανίζουμε», λοιπόν, λέει ὁ ἅγιος, «καὶ προσευχόμεθα». Ἐδῶ νὰ σημειώσω πῶς μάλιστα ἔλεγε, «ὅτι σημασία δὲν ἔχει ἡ ποσότητα τῶν προσευχῶν, ἀλλὰ ἡ ποιότητα καὶ κάθε προσευχὴ κάτι χαρίζει». Γιὰ παράδειγμα ἔλεγε: «Μόνο τὸ Βασιλεῦ Οὐράνιε». Θεωροῦσε πολὺ σημαντικὴ τὴν προσευχὴ αὐτῇ, γιατί ἀπευθύνεται στὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ἔλεγε· «Βρέ, νὰ τονίζετε, “ἐλθέ καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῖν καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος”». Νὰ νοιώθεις τὴν κάθε λέξη. Μετά», συνεχίζει ὁ ἅγιος «ὅταν τὸ ζευγάρι ἀποκτήσει αὐτὴ τὴ δύναμη νὰ προσεύχεται, ἄνδρας καὶ γυναῖκα μαζί, πρὶν ἀπ’ αὐτὴ τὴν πράξη τὴν εὐλογημένη, τότε δημιουργεῖται ἱερὸς ἐνθουσιασμός. Καὶ μετὰ γίνεται ἡ συνεύρεση. Ἡ σχέση τοῦ ζεύγους εἶναι ὅπως ἡ σχέση τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν Ἐκκλησία. Ὅ,τι λέει ἡ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴ τὴν ὥρα ποὺ γίνεται τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου· “ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν”». Ὅπως δηλαδὴ εἶναι τόσο μεγάλο τὸ μυστήριον τῆς σχέσης τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἔτσι δυνατὸ καὶ μεγάλο μυστήριον εἶναι ἡ σχέση τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς γυναίκας.

Κύηση τοῦ παιδιοῦ

Μετὰ τὴ σύλληψη τοῦ παιδιοῦ, ἡ ζωὴ του καθορίζεται ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς μητέρας κατὰ τὴν κύηση καί, γενικώτερα, τὴ ζωὴ τοῦ ζεύγους. Ὅλα νὰ τὰ κάνει κανεὶς τέλεια. Ἄν ἡ σχέση μετὰ τὸν σύζυγο ἢ τὴ σύζυγο εἶναι διασαλευμένη, πᾶνε χαμένα. Δηλαδή δὲν εἶναι μία τεχνικὴ, δὲν εἶναι μία ἐρωτικὴ τεχνικὴ, ἀλλὰ εἶναι μία διάθεση ἀλληλοπεριχώρησης. Αὐτό, τί σημαίνει; Σημαίνει ἀμοιβαῖες ὑποχωρήσεις, σημαίνει πολλὰς φορὲς θὰ πεῖ ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου συγγνώμη. Σημαίνει ὅτι θὰ μάθουμε νὰ προσευχόμεσθε μαζί, θὰ μάθουμε νὰ κοινωνοῦμε μαζί, θὰ μάθουμε, εἰ δυνατόν, νὰ ἐξομολογούμεσθε μαζί.

Κάτι ἄλλο πολὺ σημαντικό. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κυήσεως δὲν πρέπει νὰ συνέρχονται οἱ σύζυγοι, κι ἄς λένε οἱ διάφοροι ψυχολόγοι καὶ γιατροὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει πρόβλημα μέχρι τὸν ἕκτο μήνα τῆς κυοφορίας τοῦ παιδιοῦ. Τὸ βρέφος μετὰ τὴ συνεύρεση τῶν γονιῶν του ταράσσεται. Ξαφνιάζεται καὶ συμμετέχει σ’ αὐτὴ

τὴν ὅποια ἐρωτική σχέση τῶν συζύγων. Εἶναι λάθος νὰ νομίζουν οἱ σύζυγοι ὅτι τότε εἶναι μόνον αὐτοὶ παρόντες. Εἶναι καὶ τὸ παιδάκι παρόν! Καὶ τὸ παιδὶ τότε εἰσπράττει στὸ εἶναι του τὶς ἐπιθυμίες τῶν γονέων του. Καὶ αὐτὸ καθορίζει πάρα πολλές καὶ πολὺ λεπτές συμπεριφορές, ποὺ θὰ ἔχει κατόπιν ὁ ἄνθρωπος, τὶς ὁποῖες μέχρι σήμερα ἡ ἐπιστήμη ψάχνει νὰ τὶς ἐρμηνεύσει καὶ δὲν ἐρμηνεύονται. Νὰ φέρω ἓνα παράδειγμα. **Ὁ προβληματισμὸς ποὺ ὑπάρχει σήμερα καὶ ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ὁμοφυλοφιλία.** Νομίζουν διάφοροι ὅτι θὰ λύσουν τὸ πρόβλημα μὲ τὰ σύμφωνα συμβίωσης καὶ τὶς διαφορὲς νομοθεσίες ποὺ ψηφίζουν γιὰ νομιμοποίηση τῆς ὁμοφυλοφιλίας, γιὰ νὰ ἔχουν οἱ ὁμοφυλόφιλοι τὰ ἴδια δικαιώματα ποὺ ἔχει καὶ ἓνα ζευγάρι ἐτερόφυλων, λὲς καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι νόμοι καὶ ἀριθμοί. Καὶ ὅμως, οἱ ὁμοφυλόφιλοι, κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρες, εἶναι ἄνθρωποι ποὺ τοὺς καθόρισε σὲ μεγάλο βαθμὸ ἡ σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ τῶν γονιῶν καὶ τῶν προγόνων τους. Οἱ ἅγιοι Πατέρες μας γνώρισαν ἓν Πνεῦματι Ἁγίῳ ὅτι ὁ ἄνθρωπος καθορίζεται ἐκείνη τὴν ὥρα, ἂν τὸ ζευγάρι δὲν ἔχει φυσικὴ σχέση καὶ στάση κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κυοφορίας. Δηλαδή, ἂν γίνεται ὁποιαδήποτε παρὰ φύσιν σχέση (πρωκτικὴ ἢ στοματικὴ) μεταξὺ τῶν γονέων κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κυοφορίας, τότε αὐτὴ ἢ παρὰ φύσιν σχέση, ἐπειδὴ εἶναι ἐπιθυμία δυνατὴ, μεταδίδεται στὸ παιδὶ καὶ αὐτὸ καθορίζει τὴ σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ του, ὅταν αὐτὸ θὰ ξεδιπλώσει στὰ χρόνια τῆς ἐφηβείας του. Αὐτὸ εἶναι μία πολὺ δυνατὴ ἀλλὰ καὶ θεολογικὰ τεκμηριωμένη ἐρμηνεία. Βεβαίως, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ ἁμαρτίες τῶν γονιῶν ἢ καὶ τῶν προγόνων κληροδοτοῦν στὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἀπογόνους τους ροπὲς πρὸς τὶς σαρκικὲς ἁμαρτίες, ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἄδικος! Ὑπάρχει θεραπεία! Καὶ ἡ θεραπεία ἢ ἔστω ὁ περιορισμὸς τῶν σαρκικῶν παθῶν εἶναι κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρες ἡ ἔμπονη προσευχὴ στὸν Χριστὸ καὶ στὴ μόνη ἀγνὴ καὶ ἄχραντο Παρθένο Θεοτόκο Μαρία, καὶ ὁ ἀγώνας γιὰ συνειδητὴ μετάνοια ὅχι μόνον γιὰ τὰ δικά μας πάθη, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ πάθη τῶν γονιῶν καὶ τῶν προγόνων μας, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν μετανόησαν οὔτε ἐξομολογήθηκαν γι' αὐτά.

Ὁ θηλασμὸς καὶ τὰ πνευματικὰ μικρόβια

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ θηλασμοῦ ἐπίσης, εἶναι καλὰ νὰ ὑπάρχει ὅσο γίνεται μιὰ ἐρωτικὴ ἐγκράτεια. Διότι, λέει, τὸ μητρικὸ γάλα χαλάει. Ὅλη ἡ διαπαιδαγώγηση τοῦ βρέφους γίνεται μὲ τὸν θηλασμό. Μοναδικὲς στιγμές! Μάλιστα, ἀκοῦστε τὴ ὡραία συμβούλευε ὁ ἅγιος Πορφύριος μερικὲς κοπέλες ποὺ πήγαιναν ἐκεῖ, ποὺ ἦταν νέες μητέρες, ποὺ εἶχαν ἀρτιγέννητα βρέφη. Τὸ πρῶτο ποὺ τοὺς συνιστοῦσε, μόλις γεννοῦσαν, ἦταν νὰ μὴ δέχονται ἐπισκέψεις κατὰ τὶς πρῶτες σαράντα μέρες. Πόσο σοφὰ ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει καθορίσει τὶς εὐχὲς τοῦ σαραντισμοῦ! Ὁ λόγος εἶναι σαφής: Τὰ πνευματικὰ μικρόβια, τὰ ὁποῖα ἐκπέμπουν οἱ ἄνθρωποι. Καὶ αὐτὰ τὰ πνευματικὰ μικρόβια μεταδίδονται στοὺς συνανθρώπους μας καί, ἰδιαίτερως, στὰ παιδιὰ. Τὰ παιδιὰ εἶναι πάρα πολὺ εὐάλωτα. Ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες τῶν ἀνθρώπων, εἰδικὰ ἀπὸ τοὺς κακόβουλους, τοὺς ζηλιάρηδες, τοὺς φθονερούς, τοὺς ἀνθρώπους

πού πηγαίνουν σὲ μάγους, τοὺς ἀνθρώπους πού ἔχουν ἀνήθικη ζωή. Ἡ πειρασμικὴ ἐνέργεια πού ἔχουν καὶ ἐκπέμπουν αὐτὲς οἱ κατηγορίες ἀνθρώπων μεταδίδονται στὰ παιδιὰ μας.

Ἄς ποῦμε ἓνα ἐξ ἀντιθέτου παράδειγμα. Δὲν σᾶς κάνει ἐντύπωση γιατί οἱ Ὀρθόδοξοι ἐπιμένουν, εἴκοσι αἰῶνες τώρα, νὰ φιλοῦν τὸ χέρι τοῦ παπᾶ; Ἡ ἀρχαία αὐτὴ παράδοση στηρίζεται στὴν πεποίθηση πὼς τὸ χέρι αὐτὸ μεταδίδει εὐλογία, μεταδίδει Χάρη, ἐπειδὴ δι’ αὐτοῦ τελοῦνται τὰ Μυστήρια. Γι’ αὐτό, λοιπόν, κατὰ τὶς πρῶτες σαράντα μέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες τόσο ἡ μάνα ὅσο καὶ τὸ παιδάκι εἶναι ἀνεκκλησίαστοι, πρέπει, ἰδιαιτέρως ἡ μάνα, νὰ ἔχει ἔγνοια. Νὰ μὴν βγαίνει ἔξω. Σαράντα μέρες, λέει, νὰ εἶναι σαράντα μέρες προσευχῆς, γιὰ νὰ ζήσει ἐν Χριστῷ τὸ νέο μέλος τῆς οἰκογένειας πού εἰσῆλθε σ’ αὐτή. Καὶ ἡ μάνα νὰ θηλάζει τὸ παιδί μέσα σὲ προσευχή. Ὁ ὁσιος Πορφύριος μάλιστα ἔλεγε πὼς τὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ εἶναι φτιαγμένο γιὰ νὰ ἐφαρμόζει ἀκριβῶς στὴ θηλή τοῦ μαστοῦ τῆς γυναικός. Ἔλεγε συγκεκριμένα: «Υπάρχει, βρέ, ὑδραυλικὴ ἐφαρμογή. Εἶναι ἔτσι φτιαγμένο τὸ στόμα του, πού δὲν ἐπιτρέπει νὰ μπεῖ ἵχνος ἀέρος τὴν ὥρα πού θηλάζει τὸ παιδί, γιὰ νὰ μὴν μπαίνουν μέσα μικρόβια. Ὅχι μόνον μικρόβια σωματικὰ καὶ ὑλικά, ἀλλὰ καὶ πνευματικὰ μικρόβια. Στὴ συνέχεια ἡ μάνα», λέει, «μόνη τῆς μὲ τὸ παιδί κλείνει τὴν πόρτα, κανεὶς δὲν σᾶς βλέπει. Φορᾶς τὴν καθαρὴ σου ρόμπα, κάνεις προσευχή, σταυρώνεις τὸ παιδί καὶ τὸν ἑαυτό σου ἐσὺ καὶ τὸ μωρό. Μεγάλη στιγμή. Συγκίνηση. Δέος. Τὸ γάλα περνᾷ ἀπὸ τὸ ἓνα σῶμα στὸ ἄλλο σῶμα, τοῦ παιδιοῦ. Χωρὶς ἐπαφὴ μὲ μικρόβια. Χωρὶς ἀποστειρώσεις μπουκαλιῶν. Χωρὶς κόπο. Φυσικῶς τῷ τρόπῳ. Σ’ αὐτὴ τὴν ἐπαφὴ γίνεται ἡ κάλυψη τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν ἀναγκῶν τοῦ παιδιοῦ. Αὐτὲς οἱ στιγμές», ἀκοῦτε τὸ αὐτό, «καθορίζουν τὴν ἐφηβεία. Οἱ στιγμὲς τῆς μυστικῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν. Τώρα θεραπεύονται ὅλες οἱ ἀνάγκες τοῦ βρέφους. Τὸ ἀλλάζεις, τὸ κάνεις μπάνιο, τὸ θηλάζεις, τὸ βάζεις στὴν κούνια του». ἀκοῦστε καὶ κάτι, πού δὲν θὰ σᾶς ἀρέσει· «Ὅχι ἀγκαλιές. Ὅχι φιλιὰ. Ὅχι χάδια στὰ πολύ-πολύ μικρὰ παιδιὰ. Γιατὶ τὸ μικρὸ παιδί εἶναι δέκτης ὅλων τῶν ἐπιθυμιῶν μας. Καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιθυμιῶν, πού δὲν τὶς ἐκδηλώνουμε, ἀλλὰ διαχέονται μὲ ἓνα μυστήριο τρόπο στὰ παιδιὰ».

Χάδια καὶ φιλιὰ

Ἄρα, ἂν ἔχουμε ἔλλειψη καὶ δὲν μᾶς ἀγκαλιάζει ὁ ἄντρας μας, δὲν μᾶς πολυφιλά, δὲν μᾶς παραχαϊδεύει, δὲν εἶναι ἀνάγκη αὐτὸ νὰ τοῦ τὸ φορτώσουμε τοῦ παιδιοῦ μας. Νὰ τὸ δοῦμε σὰν ὑποκατάστατο. Διότι, ἔτσι συμβαίνει πολλές φορές. Τὴν ἀποτυχημένη σχέση τοῦ ζεύγους, τὴν εἰσπράττει τὸ παιδί. Καὶ γίνεται ἡ μάνα ὑπερπροστατευτικὴ, ὁ πατέρας γίνεται ἐγωκεντρικὸς καὶ κλεισμένος στὸν ἑαυτό του. Καί, τότε, τί γίνεται; Ὅταν ἀρχίσουμε τὶς πολλὲς ἀγκαλιές, τὰ πολλὰ φιλιὰ, τὰ πολλὰ χάδια, δημιουργοῦμε μαλθακά, νωθρά, ἐξαρτημένα καὶ ἀνασφαλὴ παιδιὰ. Οὔτε νὰ ἀφήνεις ἄλλον, λέει ὁ ὁσιος, νὰ τὰ παίρνει ἀγκαλιά, διότι τοῦ μεταδίδει

τὰ δικά του πνευματικὰ μικρόβια. Λοιπόν, αὐτὰ ποὺ λέει ὁ ἅγιος γιὰ τὸ κράτημα τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ ξένους θυμᾶμαι ἔντονα νὰ τὸ τηροῦν στὴν Κύπρο οἱ παλαιότερες γενιές. Θὰ μοῦ πεῖς τώρα, τὸ παιδί δὲν θέλει χάδι; Δὲν θέλει ἕνα φιλί; Δὲν θέλει μιὰ ἀγκαλιά; Ἐδῶ θέλουν οἱ μεγάλοι. Λοιπόν, ἄκου τὸν ἅγιο. «Νὰ τὰ κάνετε», λέει, «αὐτά, ἀλλὰ μυστικά. Μυστικὰ τὸ λαχταρᾶς, τὸ χαϊδεύεις καὶ νοερὰ τὸ φιλᾶς στὸ κεφαλάκι. Νοερά». Δηλαδή, νὰ ὑπάρχει μιὰ σχέση μεταξὺ μητέρας καὶ παιδιοῦ νοερή. Κι αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ δὲν ἔχουμε διδαχτεῖ. Ἴσως πῶ ἕνα παράλληλο παράδειγμα. Ἐγώ, ὡς ἐπίσκοπος, ἔχω πρόβλημα μὲ τὸν τάδε ἱερέα. Τὸν φέρνω στὴ μνήμη μου ἐκεῖ ποὺ εἶμαι στὴν Εὐρύχου καὶ ἂς εἶναι αὐτὸς σὲ ἄλλο χωριό. Νοερὰ τὸν ἀγκαλιάζω καὶ νοερὰ τὸν ἀσπάζομαι. Καὶ τοῦ λέω, πάλιν νοερά· «Πάτερ μου, σὲ συγχωρῶ γι' αὐτὸ ποὺ μοῦ εἶπες, συγχώρα με καὶ σὺ ἐμένα. Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν». Καὶ φέρνω στὸ, νοῦ μου τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ μου καὶ τὸν βάζω ἀνάμεσά μας, νὰ μᾶς ἐνώνει Αὐτός. Αὐτὸς ἦταν ὁ τρόπος τοῦ ἁγίου Πορφυρίου. Αὐτὸς ἦταν ὁ τρόπος τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Αὐτὸς ἦταν ὁ τρόπος τοῦ ἁγίου Παΐσιου. Ζοῦσαν νοερὰ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ὅλες τὶς σχέσεις τους. Συνεχίζει λοιπὸν καὶ μᾶς λέει ὁ ἅγιος Πορφύριος. Τὸ βρέφος εἶναι πολὺ εὐαίσθητο στὰ χάδια. Διεγείρεται ἀμέσως. Ἐπίσης, εἶναι πολὺ σημαντικό οἱ γονεῖς νὰ προσεύχονται πάνω ἀπὸ τὴν κούνια τοῦ παιδιοῦ. Ἰδιαιτέρως, ὅταν κοιμᾶται τὸ παιδί. Τότε ἡ προσευχὴ ἐπιδρᾷ εἰς βάθος. Τὸ κακὸ δὲν ἀνθίσταται. Ἡ ἔνταση πέφτει. Αὐτὸ τὸ ἔκαναν οἱ πρωτινοί. Οἱ πρωτινοὶ Κύπριοι περίμεναν τὰ παιδιά τους νὰ κοιμηθοῦν καὶ πήγαιναν πάνω ἀπὸ τὴν κούνια καὶ τὰ σταύρωναν καὶ προσευχόντουσαν. Καὶ μετέδιδαν ἔτσι στὰ παιδιά τους ἐνέργεια πνευματική. Γιὰ νὰ ἔχουν ἀποθέματα σὲ δύσκολες ὥρες τῆς ἐφηβείας καὶ τῆς πρώτης νεότητος.

Μιὰ φορά, ὅπως μᾶς εἶπε ἡ πνευματικὴ κόρη τοῦ ἁγίου Πορφυρίου καὶ συγγραφέας τοῦ ἀνὰ χειρὸς βιβλίου, τὴν πῆρε τηλέφωνο ὁ ὁσιος καὶ μὲ τὸ μέγα διορατικὸ του χάρισμα ποὺ ἦταν σὰν τηλεσκόπιο, τῆς λέει· «Κόρη μου, μὰ γιατί ἔβαλες τόσο ψηλὰ τακούνια;» Ἐβλεπε καὶ τὰ τακούνια ποὺ φορεῖ. Τοῦ λέει, «Γέροντα, μοῦ ἀρέσουν». «Ναί», τῆς λέει, «ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐπηρεάζεται ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος σου καὶ δυσκολεύεται τὸ ἔμβρυο ποὺ ἔχεις στὴν κοιλιά σου. Ἀκοῦς; Δὲν ἔχει ἀναπνοὴ ἐπαρκή». Καὶ λέω, κοίταξε, πῶς βλέπει ἕνας ἅγιος τὴ διαμόρφωση τῶν παιδιῶν, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὰ τακούνια ποὺ φοροῦμε, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦμε. Στὴν περίπτωσι ποὺ σ' ἕνα σπίτι δὲν ἔχει μόνο ἕνα παιδί, ἀλλ' ἔχει δύο καὶ τρία καὶ τέσσερα, συμβούλευε ὁ ἅγιος· «Ἡ περιποίηση τοῦ κάθε παιδιοῦ νὰ γίνεται χωριστά. Νὰ μὴ σὲ βλέπει τὸ μεγάλο νὰ θηλάζεις ἢ νὰ κάνεις μπάνιο τὸ μωρό. Μαχαιριὰ στὴν καρδιὰ βάζεις. Ζηλεύει γιὰ πάντα». Τὸ πάθος τῆς ζήλειας εἶναι ἕνα πάθος ποὺ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ εἶχαν μεγάλη ἔγνοια νὰ ἀντιμετωπίζεται σωστά, νὰ προλαμβάνεται.

Τὸ κλάμα τοῦ μωροῦ εἶναι τραγούδι

Γιὰ τὸ κλάμα τοῦ μωροῦ, ποὺ πολλὲς μανάδες δὲν ἀντέχουν, ἔλεγε ὁ ὄσιος· «Ἰδιαιτέρως ὅταν κλάψει τὴν πρώτη φορά, τὴν πρώτη ἡμέρα, νὰ τὸ ἀφήσεις, νὰ μὴν τὸ πιάσεις μὲ τίποτα. Διότι μετὰ θὰ τὸ κακομάθεις». Καὶ συμπλήρωνε· «Τὸ κλάμα τοῦ μωροῦ εἶναι τραγούδι. Ἀνοίγουν καὶ οἱ φωνητικὲς χορδές. Ἐπίσης, ἐπιδρᾷ πάρα πολὺ θετικὰ ἡ μουσικὴ στὸ βρέφος». Μοῦ κάμνει ἐντύπωση ποὺ μίλαγε γιὰ τὴ μουσικὴ, γιατί ὄντως εἶναι μέρος τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν καὶ τῶν βρεφῶν καὶ τῶν κυοφορούμενων. Ἐλεγε· «Ὅταν εἶναι ἔγκυος ἡ γυναίκα, νὰ ἀκούει ἡρεμὴ μουσικὴ. Νὰ ἀκούει βυζαντινὴ μουσικὴ, νὰ ἀκούει παραδοσιακὴ μουσικὴ, νὰ ἀκούει κλασικὴ μουσικὴ. Νὰ μὴν ἀκούει ταραγμένη μουσικὴ. Ἡ ταραγμένη μουσικὴ ταράζει τὸ μωρό. Ἀκόμα καὶ τὰ ζῶα, ὅταν τοὺς βάζεις μουσικὴ κατεβάζουν περισσότερο γάλα. Ἀλλὰ ὄχι ὅποιαδήποτε μουσικὴ. Τὸ ἐπαναλαμβάνω αὐτό».

Παιδικὰ παιχνίδια

Τὸ παιδί, καθὼς μεγαλώνει, θέλει παιχνίδια... Κάποιες φορὲς ποὺ μὲ καλοῦν νὰ κάνω ἀγιασμὸ σὲ σπίτι, πηγαίνω καὶ προσπαθῶ νὰ μιμοῦμαι τοὺς παπάδες τοὺς πρωτινοὺς τοῦ χωριοῦ μου, ποὺ ἔρραιναν ἀγιασμὸ σὲ ὅλα τὰ δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ. Ὅταν λοιπὸν φτάνει ἡ ὥρα ποὺ θὰ μπῶ μέσα στὰ παιδικὰ δωμάτια ἢ τὰ δωμάτια παιχνιδιοῦ, τί βλέπω ἐκεῖ! Συνήθως καμμιά πενηνταριὰ παιχνίδια, κάμποσα «μίκι μάους», κόμικς, κάμποσες κοῦκλες μὲ ἀποκρουστικὲς φιγούρες, κάτι σὰν δαιμονικὰ ὄντα... Σπάνια νὰ βρεῖς καμιὰ εἰκόνα σὲ παιδικὸ δωμάτιο. Πολὺ σπάνιο. Καὶ μετὰ λέμε, γιατί τὰ παιδιὰ μας ἔχουν φοβίες, ἔχουν ἀνασφάλειες! Μά, τί τοὺς δώσαμε; Τὸν Μίκι Μάους καὶ τὰ στρουμφάκια; Καὶ αὐτὰ ἦταν τῆς ἐποχῆς μας. Φανταστεῖτε σήμερα τί γίνεται! Λοιπὸν, ἀκοῦστε τί μᾶς συμβουλεύει σχετικὰ ὁ ἅγιος Πορφύριος: «Τὰ παιχνίδια δὲν τὰ ἔχουμε ὅλα ἀραδιασμένα πλούσια. Τὰ ἔχω στὸ πατάρι. Σήμερα βγάζω ἓνα γιὰ μιὰ βδομάδα. Μετὰ τὸ ἐξαφανίζω, βγάζω δεύτερο, τρίτο. Ποτὲ ὅλα μαζί! Ἄν τὸ παιδί ἐπιμένει καὶ θέλει ἓνα συγκεκριμένο, νὰ τοῦ πεῖτε· “Δὲν ἔχουμε λεφτὰ νὰ πάρουμε αὐτὸ ποὺ θέλεις, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχουμε. Ἄν τὸ θέλεις πολὺ, θὰ μαζέψουμε, θὰ κάμουμε οἰκονομία, θὰ στερηθοῦμε κάτι ἄλλο, τὶς σοκολάτες γιὰ παράδειγμα, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ σοῦ τὸ πάρουμε». Δηλαδή, νὰ καταλαβαίνει καὶ τὸ παιδί ὅτι τὰ ἀγαθὰ «κόποις κτῶνται». Διαφορετικά, ἂν τοῦ ἀγοράζουμε ὅ,τι θέλει —ὅπως κάνουν σχεδὸν ὅλοι οἱ γονεῖς σήμερα— στὸ τέλος τῆς ἡμέρας θὰ διαμορφώσουμε ἓνα ἄγριο καὶ ἀδίστακτο μανιώδη καταναλωτὴ, ποὺ τελικὰ θὰ πνίξει ἐμᾶς, μετὰ θὰ πνίξει τὴ γυναίκα του, καὶ ἡ γυναίκα τὸν ἄντρα καὶ τὰ παιδιὰ του. Γι’ αὐτὸ καὶ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀλυσιδωτὴ διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ μετὰ ἀποροῦμε γιὰ τὴ σύγχρονη κοινωνία, πῶς κατάντησε σ’ αὐτὸ τὸ χάλι.

Θρησκευτική καταπίεση

Τώρα, μη νομίζουμε ότι εμείς, οί άνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ἔχουμε λύσει ὅλα. Ὁ ἅγιος Πορφύριος μιλά καὶ γιὰ τὴ θρησκευτικὴ καταπίεση ποὺ ἀσυνείδητα πολλοὶ χριστιανοὶ ἀσκοῦν στὰ παιδιά τους. Αὐτὸ συμβαίνει, λέει, «Ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι εἶναι καταπιεσμένοι καὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ τους ἀπουσιάζει ἡ μετάνοια, ἔστω καὶ ἂν εἶναι σὲ ὅλες τὶς θρησκευτικὲς τους ὑποχρεώσεις τυπικοὶ καὶ ἠθικοί. Διότι ὁ χριστιανὸς ποὺ εἰλικρινὰ μετανοεῖ, νοιώθει χαρὰ καὶ ὄχι καταπίεση. Καὶ δὲν θέλει σὲ κανέναν ἄλλον ἄνθρωπο νὰ ἐπιβάλλει ὁποιαδήποτε δική του πεποίθηση, εἴτε κοσμική, εἴτε θρησκευτική». Καὶ συνεχίζει ωραιότατα ὁ ἅγιος. «Δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ εἶναι οἱ γονεῖς εὐσεβεῖς. Πρέπει νὰ μὴν καταπιέζουν τὰ παιδιά, γιὰ νὰ τὰ κάνουν καλὰ μὲ τὴ βία. Εἶναι δυνατὸ νὰ διώξουμε τὰ παιδιά ἀπὸ τὸν Χριστό, ὅταν ἀκολουθοῦμε τὰ τῆς θρησκείας μὲ ἐγκλωβισμό. Τὰ παιδιά δὲν θέλουν καταπίεση. Μὴν τὰ ἐξαναγκάζετε νὰ σᾶς ἀκολουθήσουν στὴν ἐκκλησία. Μπορεῖτε νὰ πεῖτε, ὅποιος θέλει μπορεῖ νὰ ἔλθει τώρα μαζί μου ἢ ἀργότερα. Ἀφήστε νὰ μιλήσει στὶς ψυχὲς τους ὁ Θεός».

Ἄρα, κατὰ τὸν ἅγιο, ἡ αἰτία ποὺ τὰ παιδιά μερικῶν θρησκευομένων χριστιανῶν ὅταν μεγαλώσουν γίνονται ἀτίθασσα καὶ ἀφήνουν καὶ τὴν Ἐκκλησία καὶ τρέχουν ἄλλοῦ νὰ ἱκανοποιηθοῦν, εἶναι συχνὰ αὐτὴ ἡ καταπίεση ποὺ τοὺς ἀσκοῦν οἱ τάχατες εὐσεβεῖς γονεῖς. Ποὺ δυστυχῶς εἶχαν τὴ φροντίδα νὰ κάνουν τὰ παιδιά τους καλοὺς χριστιανούς, ἀλλὰ μ' αὐτὴ τὴν ἀγάπη τους, τὴν ἀνθρώπινη, τὴν ἀδιάκριτη, τὰ καταπίεσαν καί, τελικά, τὶ ἔγινε; Τὸ ἀντίθετο! Ἐνῶ ὅταν τὰ παιδιά ἀναπτύσσονται μέσα στὴν ἐλευθερία, βλέποντας συγχρόνως τὸ καλὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων, χαιρόμαστε νὰ τὰ βλέπουμε. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικόν. Νὰ εἶσαι καλός, νὰ εἶσαι ἅγιος, γιὰ νὰ ἐμπνέεις, νὰ ἀκτινοβολεῖς. Ἡ ζωὴ τῶν παιδιῶν ἐπηρεάζεται ἄμεσα ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολία τῶν γονέων. Ἐπιμένουν οἱ γονεῖς: «Ἄντε, νὰ ἐξομολογηθεῖς. Ἄντε, νὰ μεταλάβεις. Ἄντε, νὰ κάνεις ἐκεῖνο. Ἄντε, νὰ κάνεις τὸ ἄλλο». Καὶ στὸ τέλος τίποτα δὲν γίνεται. Ἐνῶ, ἂν τὸ παιδί βλέπει ἐσένα ποὺ ζεῖς ἐνσυνείδητα τὴν πίστη σου νὰ ἀκτινοβολεῖς, νὰ ἀκτινοβολεῖ ὁ Χριστὸς μέσα σου, τὸ ἀρπάζει καὶ τὸ κρατᾷ γιὰ πάντα. Ἐκεῖ βρίσκεται τὸ μυστικόν. Καὶ ἂν γίνει αὐτὸ ὅταν τὸ παιδί εἶναι μικρὸ στὴν ἡλικία, δὲν θὰ χρειαστεῖ νὰ κοπιᾷ πολὺ ὅταν μεγαλώσει. Μὴν προσπαθεῖτε λοιπὸν μὲ ἀνθρώπινους τρόπους νὰ διορθώσετε κακὲς καταστάσεις. Δὲν ἔρχεται κανένα καλὸ ἀποτέλεσμα. Μόνον μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὸ προσωπικόν σας παράδειγμα θὰ φέρετε ἀποτέλεσμα. Νὰ ἐπικαλεῖσθε τὴ Θεία Χάρη νὰ πάει μέσα στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν σας, γιὰ νὰ τὰ ἀγιάσει. Αὐτὸ θὰ πεῖ χριστιανός.

Ἑπαινος: Ὁ πρόξενος τοῦ ἐγκλωβισμοῦ

Τελειώνοντας, θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ σὲ κάτι τὸ ὁποῖο εἶναι πάρα πολὺ ἀνατρεπτικὸ τῶν δεδομένων τῆς σύγχρονης παιδαγωγικῆς, ὅπως τὸ προσεγγίζει

αὐτὸς μέγας διδάσκαλος καὶ παιδαγωγός, πὺν λέγεται ἅγιος Πορφύριος. Καὶ ἀναφέρομαι στὸ ζήτημα τοῦ ἐπαίνου. Πῶς χρησιμοποιῶ τὸν ἔπαινο ὡς μέσον ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ. Ἀκοῦστε, καλές μου δασκάλες καὶ καλοὶ μου δάσκαλοι τί μᾶς νουθετεῖ σχετικά, λέει ὁ ἅγιος:

«Στὰ παιδιὰ ὁ ἔπαινος κάνει κακό. Ὅποιος μᾶς ἐπαινεῖ, μᾶς πλανάει καὶ μᾶς χαλάει τοὺς δρόμους τῆς ζωῆς μας. Πόσο σοφὰ εἶναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ! Ὁ ἔπαινος δὲν προετοιμάζει τὰ παιδιὰ γιὰ καμμιά δυσκολία. Καὶ βγαίνουν ἀπροσάρμοστα καὶ τὰ χάνουν καὶ τελικὰ ἀποτυγχάνουν. Στὸ μικρὸ παιδάκι λένε ὅλο ἐπαινετικὰ λόγια. Μὴν τὸ μαλώσουμε, μὴν τοῦ ἐναντιωθοῦμε, μὴν τὸ πιέσουμε τὸ παιδί. Μαθαίνει, ὅμως, καὶ ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιδράσει σωστὰ καὶ στὴν πιὸ μικρὴ δυσκολία. Μόλις κάποιος τοῦ ἐναντιωθεῖ τσακίζεται, δὲν ἔχει σθένος. Οἱ γονεῖς εὐθύνονται πρῶτοι γιὰ τὴν ἀποτυχία τῶν παιδιῶν στὴ ζωή. Καὶ οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ καθηγητὲς μετὰ. Τὰ ἐπαινοῦν διαρκῶς. Τοὺς λένε ἐγωιστικὰ λόγια. Δὲν τὰ φέρνουν στὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Τὰ ἀποξενώνουν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Τὰ παιδιὰ, μὲ τοὺς συνεχεῖς ἐπαίνους, δὲν οἰκοδομοῦνται. Γίνονται ἐγωιστὲς καὶ κενόδοξοι. Θὰ θέλουν σὲ ὅλη τους τὴ ζωή νὰ τοὺς ἐπαινοῦν ὅλοι διαρκῶς. Ἔστω καὶ ἂν τοὺς λένε καὶ ψέματα. Τὰ παιδιὰ, ὅταν τὰ ἐπαινεῖς συνεχῶς καὶ χωρὶς διάκριση, τὰ πειράζει ὁ ἀντίθετος, ὁ πειρασμός. Τοὺς ξεσηκώνει τὸ μυαλὸ ὁ ἐγωισμὸς καί, συνηθισμένα ἀπὸ μικρὰ στοὺς ἐπαίνους ἀπὸ γονεῖς καὶ δασκάλους, ἴσως προχωροῦν στὰ γράμματα. Ἀλλά, τί τὸ ὄφελος; Στὴ ζωή θὰ βγοῦν ἐγωιστὲς, καὶ ὄχι χριστιανοί. Οἱ ἐγωιστὲς δὲν μποροῦν νὰ εἶναι ποτὲ χριστιανοί. **Ἡ θρησκεία μας δὲν θέλει ἀπὸ μικρὰ νὰ μαθαίνουν ἀγωγή. Ἀντίθετα, θέλει τὰ παιδιὰ ἀπὸ μικρὰ νὰ μαθαίνουν τὴν ἀλήθεια**» (Ἀπὸ τὸ βιβλίο, Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καὶ Λόγοι*, ἐκδ. Ἱ. Μ. Χρυσοπηγῆς, Χανιὰ Κρήτης, 2003).

Στὴ θέση τῆς ἀγωγῆς, ὁ ἅγιος βάζει τὴν ἀλήθεια, τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ:

«Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς». Καὶ τονίζει: «Ὅταν ἐπαινεῖς ἓναν ἄνθρωπο, τὸν κάνεις ἐγωιστὴ. Ὁ ἐγωιστὴς εἶναι μπερδεμένος, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ κακοῦ πνεύματος. Πρέπει νὰ πεῖς τὴν ἀλήθεια. Νὰ τὴ μάθει ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλιῶς τὸν ὑποστηρίζεις στὴν ἀμορφωσιά του. Ὅταν πεῖς στὸν ἄλλο τὴν ἀλήθεια, αὐτὸς κατατοπίζεται. Προσέχει, ἀκούει καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἐγκρατεύεται. Ἔτσι καὶ στὸ παιδί νὰ πεῖς τὴν ἀλήθεια. Θὰ τὸ μαλλώσεις, γιὰ νὰ κατατοπιστεῖ ὅτι αὐτὸ πὺν κάνει δὲν εἶναι καλό. Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐπαινοῦμε τοὺς συνανθρώπους μας καὶ νὰ τοὺς κολακεύουμε. Ἀλλὰ νὰ τοὺς ὁδηγοῦμε στὴν ταπείνωση καὶ στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὔτε νὰ ἐπιζητοῦμε ἐμεῖς νὰ μᾶς ἀγαπᾶνε, λέγοντας ἐπαίνους στοὺς ἄλλους. Νὰ μαθαίνουμε νὰ ἀγαπᾶμε καὶ ὄχι νὰ ζητοῦμε νὰ μᾶς ἀγαπᾶνε! Νὰ ἀγαποῦμε ὅλους τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς ἀνιδιοτελῶς. Χωρὶς νὰ περιμένουμε ἐπαίνους καὶ ἀγάπη ἀπ’ αὐτούς. Ἔτσι νὰ ὁδηγεῖτε καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου. Αὕτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἀλλιῶς, γίνονται ἀπροσάρμοστα. Ὅταν λοιπὸν ἐμεῖς μὲ τοὺς ἐπαίνους δημιουργοῦμε στὸ

παιδί αυτό το ὑπερεγώ, τοῦ φουσκώνουμε τὸν ἐγωισμό, τοῦ κάνουμε μεγάλο κακό. Τὸ κάνουμε νὰ γίνεται πιὸ ἐπιρρεπὲς στὰ διαβολικὰ πράγματα. Αὐτὸ κατόρθωσε ὁ διάβολος νὰ κάνει. Ἔκανε τὴ γῆ λαβύρινθο. Γιὰ νὰ μὴν μπορούμε νὰ συνεννοηθοῦμε μεταξύ μας. Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ πάθαμε καὶ δὲν τὸ καταλάβαμε! Βλέπετε πῶς πλανηθήκαμε; Καταντήσαμε τὴ γῆ μας καὶ τὴν ἐποχὴ μας σωστὸ ψυχιατρεῖο. Καὶ δὲν καταλαβαίνουμε τί μᾶς φταίει». Καὶ συνεχίζει καὶ λέει τὰ ἐξῆς φοβερά:

«Τὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει εἶναι ὅτι πρέπει νὰ μάθομε στὰ παιδιά νὰ ζοῦν ταπεινὰ καὶ ἀπλὰ καὶ νὰ μὴν ζητοῦν τὸν ἔπαινο καὶ τὸ ‘μπράβο’. Νὰ τὰ μάθομε ὅτι ὑπάρχει ἡ ταπείνωση, ποὺ εἶναι ἡ ὑγεία τῆς ζωῆς. **Ἡ νοοτροπία τῆς σημερινῆς κοινωνίας κάνει κακὸ στὰ παιδιά. Ἔχει ἄλλη ψυχολογία, ἄλλη παιδαγωγική, ποὺ ἀπευθύνονται σὲ παιδιά ἄθεων.** Ἡ νοοτροπία αὐτὴ ὁδηγεῖ στὴν ἄσυδοσία. Καὶ βλέπετε τ’ ἀποτελέσματα στὰ παιδιά καὶ στοὺς νέους. Φωνάζουν σήμερα οἱ νέοι. Λένε: “Πρέπει νὰ μᾶς καταλάβετε!” Δὲν πρέπει, ὅμως, νὰ πᾶμε ἐμεῖς σ’ αὐτούς. Ἀντίθετα, θὰ προσευχόμαστε γι’ αὐτούς, θὰ λέμε τὸ σωστό, θὰ τὸ ζοῦμε, θὰ τὸ κηρύττομε, ἀλλὰ δὲν θὰ προσαρμοσθοῦμε μὲ τὸ πνεῦμα τους. Νὰ μὴ χαλάσουμε τὸ μεγαλεῖο τῆς πίστεως μας. Δὲν γίνεται, γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουμε, ν’ ἀποκτήσουμε τὴ δική τους νοοτροπία. Πρέπει νὰ εἴμαστε αὐτοὶ ποὺ εἴμαστε καὶ νὰ κηρύττομε τὴν ἀλήθεια, τὸ φῶς». Νὰ καὶ πάλι ἡ συνέχεια τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, «Τὸ Φῶς εἶναι ἡ γνώση καὶ ὄχι ἡ γνώση φῶς»!

Ἐν κατακλείδι, ὁ ἅγιος Πορφύριος, μὲ τὶς παιδαγωγικὲς αὐτὲς πνευματικὲς του νοουθεσίες πρὸς τοὺς πιστοὺς, **στὴν οὐσία παρεμβαίνει στὴ σύγχρονη διαστρεμμένη παιδαγωγική, γιατί μ’ αὐτὴ διαστρεβλώνεται ἡ ἀλήθεια τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν πειρασμὸ καί, ὅ,τι διαστρεβλώνεται, εἶναι δαιμονικό.** Παρεμβαίνει, γιὰ νὰ μᾶς ἀφυπνίσει ἀπὸ τὸν κοσμικὸ λήθαργο καὶ τὴν περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα τῆς ἐκκοσμίκευσης, ποὺ μαλθακώνει τοὺς χριστιανούς, τοὺς ἀποπλανᾷ, ἀπομακρύνοντάς τους ἀπὸ τὴν ἀγιοπνευματικὴ καὶ ἀποστολικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀπὸ τὴ μετάνοια, τὴν προσευχὴ καὶ τὴν πίστη στὴν αἰώνια ζωὴ. Ἀπὸ ὅσα δηλαδὴ εἶναι προϋπόθεση γιὰ νὰ ἔχουν οἱ Ὁρθόδοξοι χριστιανοὶ κάθε ἐποχῆς ὑψηλὸ φρόνημα ἀγωνιστικότητος καὶ μαχητικότητος, οὕτως ὥστε νὰ μὴν παρασύρονται ἀπὸ τὶς μεθοδεύσεις τοῦ διαβόλου καὶ τὰ ψεύτικα τοῦ λόγια. Ἄν κάτι ὑπολειπόμεθα ἐμεῖς οἱ σύγχρονοι χριστιανοί, εἶναι τὸ ἀγωνιστικὸ φρόνημα καὶ πῶς νὰ παραμείνουμε πιστοὶ στὰ διδάγματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, γιατί αὐτὰ μᾶς ὁδηγοῦν στὸ νὰ κατανοήσουμε τὶς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου καὶ νὰ προσπαθήσουμε νὰ τὶς ἐφαρμόσουμε στὴ ζωὴ μας.

Ὁ ἅγιος Πορφύριος, ζώντας ἐμπειρικὰ τὴν ἀληθινὴ γνώση καὶ τὴ φώτιση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, δὲν ἐκφράζει μὲ τὰ λεγόμενά του κάτι καινούργιο, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴ διαχρονικὴ Ὁρθόδοξη παράδοση γύρω ἀπὸ τὴν ἱερότητα τοῦ Γάμου, τὴ σχέση

ἄνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

Μὲ Ὁρθόδοξο λόγο ἀληθείας ὁ ἅγιος μιᾷ γιὰ τὸ ποιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ ὑγιὲς ἀπὸ τὸ ζεῦγος ἀντιμετώπιση τοῦ ἔρωτα, τῆς σεξουαλικότητος καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν μέσα στὸν εὐλογημένο Γάμο, γιὰτὶ αὐτὴ τὴν εὐλογημένη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἔνωση ἄνδρὸς καὶ γυναικός, τὴν προσβάλλουν σήμερα, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, οἱ δαιμονικὲς δυνάμεις καὶ ἡ λεγόμενη μεταπατερικὴ θεολογία, μᾶλλον ἀγαπολογία, καὶ τὴ διαστρέφουν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν αὐξηση τῶν διαζυγίων καὶ τὴν αὐξηση τῶν προβληματικῶν παιδιῶν.

Τελειῶνω μὲ μία εὐχὴ – προσευχὴ ποὺ ὅλοι οἱ ἅγιοι ποὺ γνώρισαν ἀγαποῦσαν καὶ ἀποδίδει τὸ νόημα ὅλης τῆς ὁμιλίας:

Χριστέ, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,
τὸ φωτίζον καὶ ἀγιάζον πάντα ἄνθρωπον
ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον,
σημειωθήτω ἐφ’ ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου,
ἵνα ἐν αὐτῷ ὁψώμεθα φῶς τὸ ἀπρόσιτον·
καὶ κατεύθυνον τὰ διαβήματα ἡμῶν,
πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν σου·
πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου Μητρός,
καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. Ἀμήν.